UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 811.161.1’367.625(043.2)

SOBOL ALIONA

ECHIVALENTE ROMÂNEŞTI ALE VERBELOR PREFIXALE ASPECTUALE DIN LIMBA RUSĂ (STUDIU CONTRASTIV)

621.01 LINGVISTICĂ GENERALĂ, FILOSOFIA LIMBAJULUI, PSIHOLINGVISTICĂ, LINGVISTICĂ INFORMATIZATĂ (LIMBA ROMÂNĂ)

Autoreferatul tezei de doctor în filologie

CHIŞINĂU, 2019

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Lingvistică Română şi Ştiinţă Literară,
Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova

Conducător ştiinţific:
OGLINDĂ Emilia, doctor în filologie, conferenţiar universitar

CIOBANU Anatol, dr. hab., prof. univ., m.c. al AŞM

Referenţi oficiali:

SAVIN Angela, doctor habilitat în filologie, conferenţiar universitar, profesor universitar ad-interim Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu" al MECC;

PĂDURARU Galina, doctor în filologie, conferenţiar universitar, Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir".

Componenţa Consiliului Ştiinţific Specializat:

MOLEA Viorica, preşedinte al CŞS, doctor habilitat în filologie, conferenţiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

GHERASIM Alexandra, secretar al CŞS, doctor în filologie, conferenţiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

CONSTANTINOVICI Elena, membru al CŞS, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu" al MECC;

ŞARŞOV Tatiana, membru al CŞS, doctor în filologie, conferenţiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

GURANDA Elvira, membru al CŞS, doctor în filologie, lector universitar, Universitatea de Stat „Alecu Russo" din Bălți.

Susţinerea va avea loc la **9 octombrie 2019, ora 14.00**, în şedinţa Consiliului Ştiinţific Specializat D 621.01-108, din cadrul Universităţii de Stat din Moldova, blocul I, sala 5, str. M. Kogălniceanu, 65, MD-2009, mun. Chişinău, Republica Moldova.

Teza de doctor şi autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Naţională a Republicii Moldova, Biblioteca Centrală a Universităţii de Stat din Moldova şi pe pagina web www.cnaa.md.
Autoreferatul a fost expediat la data de 6 septembrie 2019.

Secretar ştiinţific al Consiliului Ştiinţific Specializat,
GHERASIM Alexandra, doctor în filologie, conferenţiar universitar _____

Conducător ştiinţific,
OGLINDĂ Emilia, doctor în filologie, conferenţiar universitar _____

Autor,
SOBOL Aliona _____

© Sobol Aliona, 2019

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei investigate este condiţionată de existenţa unor probleme teoretice şi practice neelucidate, privind atât structura echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale din limba rusă, cât şi procedeele de traducere a unor asemenea lexeme verbale. Totodată, este justificată şi de realitatea lingvistică din Republica Moldova, care se manifestă în continuare printr-un bilingvism român-rus. Comunicarea bilingvă, ce are loc intens în diverse domenii ale vieţii, reclamă traducerea, din limba rusă în limba română şi invers, a unor texte din diferite stiluri funcţionale ale limbii.

Descrierea situaţiei în domeniul de cercetare şi identificarea problemelor de cercetare. La sfârşitul secolului al XX-lea, a început să se contureze în slavistică un compartiment nou al gramaticii, aspectologia. Obiectul de studiu al aspectologiei îl constituie sfera aspectualităţii, o categorie funcţional-semantică, al cărei conţinut scoate în relief caracterul evoluării acţiunii. Categoria aspectului verbal, nucleul morfologic al aspectualităţii, este fondată pe opoziţia perfectiv/imperfectiv şi ocupă un loc central în sistemul gramatical al verbului, îndeosebi al celui slav.

Aspectualitatea cuprinde şi categoria lexicală Aktionsart (cunoscută în literatura de specialitate şi ca: *mod al acţiunii, aspect lexical, aspect obiectiv, mod al procesului* etc.), ce înglobează grupuri semantice de verbe şi, parţial, de formare a cuvintelor, demarcate pe baza comunităţii tipului de desfăşurare a acţiunii. Pentru a indica multiple tipuri de Aktionsart, limba rusă dispune, de obicei, de morfeme afixale, iar limba română – de mijloace lexicale. Diferenţa se explică prin deosebiri structurale ale limbilor: tipul sintetic al limbii ruse şi analitico-sintetic al celei române.

Demersul ştiinţific întreprins se înscrie în tendinţele de dezvoltare a cercetărilor de gramatică contrastivă a limbilor rusă şi română, a investigărilor aspectologice, în special, a celor de exprimare a categoriei funcţional-semantice a aspectualităţii în limba română, inclusiv a categoriei Aktionsart. Baza teoretico-ştiinţifică a lucrării vizează teorii şi concepte din aspectologie, traductologie, discutate într-o serie de lucrări importante, ce aparţin unor notorietăţi din lingvistica rusă, românească, engleză: I.S. Maslov, A.V. Bondarko, L.L. Bulanin, N.S. Avilova, M.A. Şeleakin, A. Ciobanu, A. Savin-Zgardan, I. Condrea, E. Constantinovici, C. Cemârtan, R.T. Bell, B. Comrie, J. Lyons ş.a.

Scopul şi obiectivele lucrării. Scopul îl constituie elaborarea tipologiei echivalentelor româneşti ale verbelor din limba rusă, derivate cu prefixe uzuale (*воз-/вос-, до-, за-, на-, от-, пере-, по-, под-, при-, про-*), ce dezvăluie caracterul desfăşurării acţiunii; identificarea celor mai frecvente procedee de traducere a verbelor prefixale din limba rusă; sistematizarea mijloacelor de redare a aspectualităţii în limba română. **Obiectivele** sunt: evidenţierea semnificaţiilor aspectuale ale verbelor prefixale din limba rusă; delimitarea modalităţilor de exprimare, în limba română, a acestor

semnificaţii; reliefarea diferenţelor şi a similitudinilor de esenţă structurală a tipurilor de Aktionsart în limbile rusă şi română; stabilirea modelelor structurale, specifice echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale din limba rusă.

Ipoteza de cercetare poate fi formulată astfel: deşi prefixarea nu este la fel de productivă în limbile slave şi romanice, fenomen cauzat de diferenţele de ordin structural ale acestora, limba română posedă multiple mijloace (cele mai multe fiind lexicale) de marcare a semnificaţiilor pe care verbele din limba rusă le au datorită ataşării prefixelor, redând, de cele mai multe ori, analitic tipurile de Aktionsart exprimate sintetic în limba rusă.

Metodologia cercetării ştiinţifice este determinată atât de orientarea teoretică, cât și de cea aplicativă a studiului. La analiza și interpretarea postulatelor teoretice și a materialului faptic, am apelat la metoda confruntativ-contrastivă, procedeul de analiză contrastivă unidirecţională (limba rusă → limba română); metoda descriptivă, utilizată la prezentarea unor concepte; metoda analizei distribuţionale; observaţia, ce a preconizat operaţia de selecţie şi de interpretare primară a fenomenelor din limbile rusă şi română; metoda statistică.

Noutatea şi originalitatea ştiinţifică a cercetării efectuate şi a rezultatelor obţinute constau în elaborarea unui studiu contrastiv multiaspectual (semantic, lexico-gramatical, structural) al echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă; stabilirea procedeelor de traducere a acestor verbe în limba română, inclusiv în operele artistice; sistematizarea mijloacelor de denotare a aspectualităţii în limba română.

Problema ştiinţifică importantă soluţionată rezidă în elaborarea tipologiei echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă, ceea ce a contribuit la relevarea trăsăturilor semantice, lexico-gramaticale şi structurale ale echivalentelor româneşti, permiţând aplicarea rezultatelor obţinute în studiile ulterioare de lingvistică contrastiv-tipologică.

Semnificaţia teoretică a lucrării consistă în aprofundarea cercetării contrastive a limbilor rusă şi română privind sfera aspectualităţii; în stabilirea particularităţilor de ordin semantic, gramatical şi structural, proprii echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale din limba rusă; în analiza materialelor ştiinţifice, ce abordează tema aspectualităţii; în sistematizarea mijloacelor de exprimare a aspectualităţii în limba română.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în posibilitatea aplicării rezultatelor investigaţiei la pregătirea filologilor, în cadrul cursurilor de lingvistică contrastivă şi tipologie lingvistică. Acest studiu poate fi util atât în procesul de predare a limbii ruse locutorilor de limbă română şi viceversa, cât şi în practica de traducere din limba rusă în română şi invers. Rezultatele obţinute în cadrul

studiului pot fi folosite şi în cercetarea ulterioară a caracterului funcţionării Aktionsartului în limbile rusă şi română.

Rezultatele ştiinţifice principale înaintate spre susţinere:

1. Limba română redă analitic tipurile de Aktionsart, exprimate sintetic în limba rusă, dispunând, de obicei, de mijloace lexicale (adverbe, locuţiuni adverbiale, prepoziţii etc.), iar limbile slave, inclusiv limba rusă, de cele mai multe ori, de morfeme afixale. Există, totodată, şi unele similitudini (izomorfismul mijloacelor de expresie) ale Aktionsartului în limbile rusă şi română: tipuri ale categoriei în discuţie denotate sintetic în limba română.

2. Valorile celor zece prefixe din componenţa lexemelor verbale din limba rusă sunt exprimate, în limba română, prin circa 261 de elemente structurale. Verbelor din limba rusă, formate cu un anumit prefix, le sunt caracteristice de la opt la 61 de mijloace de expresie în limba română.

3. Natura morfologică variată a termenilor componenţi implică diversitatea modelelor structurale (de la opt la 21 de formule pentru echivalentele româneşti ale verbelor din limba rusă, derivate cu un anumit prefix). În total, delimităm 53 de modele structurale, în cea mai mare parte – bimembre.

4. Studiul contrastiv al textelor literare în limba rusă şi al versiunilor româneşti ale acestora reliefează câteva procedee de traducere a verbelor prefixale aspectuale din limba rusă: *perifraza, accentuarea, amplificarea* (varietate a *transpunerii/transpoziţiei), modularea*, *sinonimia, antonimia***.**

Implementarea rezultatelor ştiinţifice. Rezultatele demersului ştiinţific pot fi incluse într-un curs de gramatică contrastivă a limbilor rusă şi română pentru studenţii facultăţilor de Litere ale unor instituţii de învăţământ superior din ţară.

Aprobarea rezultatelor ştiinţifice constă în prezentarea principalelor teze ale lucrării în comunicările ştiinţifice din cadrul a 22 de manifestări ştiinţifice naţionale şi internaţionale.

Publicaţiile la tema tezei. Rezultatele investigaţiilor şi-au găsit reflectare într-un suport de curs [9], 15 articole şi şapte teze ale comunicărilor. Unele articole au fost publicate în reviste de profil: *Studia Universitatis Moldaviae* (seria Ştiinţe umanistice), *Analele Ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova* (seria Ştiinţe umanistice), *Philologia* şi în *Limba română,* celelalte articole şi rezumate ale comunicărilor – în culegeri ale conferinţelor ştiinţifice cu statut naţional şi internaţional.

Volumul şi structura tezei. Studiul este constituit din introducere, trei capitole, subcapitole, inclusiv concluziile la finele fiecărui capitol, lista de bibliografie din 193 de titluri, concluzii generale şi recomandări, trei anexe şi 150 de pagini ale textului de bază.

Cuvintele-cheie: Aktionsart, aspect verbal, aspectualitate, echivalent, limba română, limba rusă, model structural, prefix, procedee de traducere, tipologie, traducere, verb prefixal.

CONŢINUTUL TEZEI

Capitolul 1. Conceptul de aspectualitate în viziunea lingviştilor. O contribuţie substanţială la dezvoltarea domeniului aspectologiei au avut-o slaviştii S. Agrell, Iu.S. Maslov, A.V. Bondarko, L.L. Bulanin, N.S. Avilova, M.A. Şeleakin ş.a. Lingvistul A.V. Bondarko relevă următoarele elemente primordiale ale aspectualităţii: categoria gramaticală a aspectului verbal; îmbinările cu verbe aspectuale (cu valoare incoativă, durativă şi finitivă) şi alte construcţii analitice; diverse mijloace sintactice cu funcţii aspectuale suplimentare; modul acţiunii (Aktionsart); opoziţia dintre lexemele verbale limitative/nonlimitative (terminative/aterminative) şi dintre valorile verbale; indici lexicali circumstanţiali; variate mijloace asociate ale unui context aspectual [16, p. 76] etc.

Primul savant care a demarcat noţiunea de Aktionsart de cea a aspectului verbal a fost S. Agrell. Studiind verbele prefixale ale limbii poloneze, a căror variantă tradusă nu se deosebea de traducerea temelor de la care derivau, savantul a observat că prefixele (numite *Aktionsartbildend*) nu imprimă verbelor o nouă valoare esențială, ci doar indică modul de evoluţie a acţiunii. S. Agrell defineşte categoria Aktionsart drept „funcţii semantice ale verbelor prefixale, ale unor verbe neprefixale, ale construcţiilor sufixale, care precizează cum se desfăşoară acţiunea, denotă modul de realizare a ei” [15, p. 36]. În opinia lui I.S. Maslov, Aktionsartul constituie nişte „particularităţi comune... ale sensului lexical al unor verbe, ce se referă la desfăşurarea în timp a acţiunii acestor verbe şi se manifestă prin trăsăturile comune ale funcţionării lor în limbă, anume din punctul de vedere al activităţii derivaţionale, al aspectului verbal şi al utilizării sintactice” [19, p. 31].

În tradiţia lingvistică românească, pentru termenul *Aktionsart* au fost în uz mai multe corespondente: *durata în timp, durata acţiunii* [apud 11, p. 60]; *mod/modalitate/tip/gen de acţiune* [10, p. 54], *aspecte lexicale* (după I. Evseev), *mod al acţiunii* [12, p. 54]. Pentru a reda variate tipuri de Aktionsart, limba română posedă, preponderent, mijloace lexicale, iar cea rusă – morfeme afixale. Procedeul prefixării în limba română, în comparaţie cu limba rusă, nu este la fel de frecvent. Totuşi, în ultimele decenii, lingviştii remarcă o creştere cantitativă a lexemelor prefixale, întrebuinţate „mai ales în limbajele cultivate sau specializate şi în presă” [2, p. 378].

Categoria Aktionsart este în strânsă legătură cu cea a aspectului verbal, în special, când analizăm verbele din limbile slave, întrucât orice verb din aceste idiomuri poate fi identificat, în funcţie de aspectul verbal, ca perfectiv sau imperfectiv. Susţinând opinia lui Iu.S. Maslov, putem menţiona că aspectul verbal este „o categorie pur gramaticală, nu una lexico-gramaticală sau de formare a cuvintelor” [20, p. 3]. În accepţia aspectologilor A.V. Bondarko şi L.L. Bulanin, aspectul verbal scoate în relief deosebirile în modul de prezentare a desfășurării acțiunii, fiind actualizat

printr-un sistem de forme gramaticale opozitive de *perfectiv–imperfectiv* (*обработать – обрабатывать*) sau în opoziția unor verbe diferite (*посидеть/сидеть*) [17, p. 11].

Urmărind fenomenul aspectualităţii în plan diacronic, semnalăm că, în viziunea unor lingvişti, aspectul verbal este o categorie mai veche decât categoria timpului. Sistemul verbal latinesc este considerat unul aspectual-temporal. C. Cemârtan afirmă că limbile romanice au moştenit din limba latină „nu numai lexicul, dar şi structura ei gramaticală, categoriile gramaticale, inclusiv cea a aspectului.” [3, p. 69].

Aspectualitatea este redată, datorită influenţei slave, şi la nivel dialectal. Fiind vorbite în diverse spaţii ale Peninsulei Balcanice, dialectele au cumulat unele caracteristici distinctive. Putem vorbi, în special, despre o înrâurire, la nivel gramatical şi lexical, asupra limbii române a limbilor bulgară, macedoneană, croată, sârbă. În consecinţă, influenţa croată asupra aromânei şi a istroromânei, cea, preponderent, bulgară asupra meglenoromânei, sârbă asupra subdialectului bănăţean au condiţionat pătrunderea, în aceste idiomuri, a anumitor prefixe (*du-/do-, pri-, na-/nă-/ne-, o-/ob-, po-, pre-, ras-/res-, s-/z-, za-/ze-* etc.), ce contribuie la exprimarea multor tipuri de Aktionsart.

Capitolul 2. Analiza lexico-gramaticală a echivalentelor româneşti ale unor verbe prefixale din limba rusă. Prefixele, de obicei, precizează acţiunea, denotată de verbul la care sunt adăugate, din diverse perspective sau pot modifica complet sensul verbului. În studiul nostru, examinăm acele verbe care nu şi-au schimbat totalmente semnificaţia, datorită prefixării, ci doar reliefează modul de realizare a acţiunii. Referindu-se la prefixarea verbală, Z. Skoumalova subliniază că, la analiza unui derivat prefixal, trebuie să se ia în calcul doi termeni: *valenţa temelor* şi *valenţa prefixelor*. Prin *valenţa temelor* se are în vedere capacitatea temelor verbale de a se îmbina cu anumite prefixe, iar prin *valenţa prefixelor* se sugerează potenţialul acestora de a se asocia cu un anumit număr de teme verbale [apud 18, p. 92-93]. Efectuând analiza semantică a verbelor prefixale din limba rusă, remarcăm valenţa joasă a unor prefixe, cum ar fi *воз-/вос-, за-*, *от-*, iar verbele formate cu asemenea afixe exprimă puţine tipuri de Aktionsart şi, dimpotrivă, polisemantismul unor prefixe, printre care *по-, под-*, *про-*, *пере-*, generează multiple tipuri de Aktionsart.

Am atestat următoarele tipuri ale categoriei în discuţie: 1. **Aktionsart incoativ**, ce indică începutul acţiunii cu o trecere treptată într-o stare anumită (specific pentru verbele derivate cu *воз-/вос-, за-, от-*, *по-*); 2. **cumulativ (sativ),** ce relevă o acţiune suplimentară, de adăugare, sporire (*до-*, *на-*, *под-*, *при-*); 3. **iterativ**, ce evidenţiază reluarea în timp a acţiunii (*воз-/вос-*, *до-*, *на-*, *пере-*, *по-*); 4. **finitiv**, ce semnifică o acţiune terminată sau de adăugare la ceva (*до-*, *от-*, *по-*); 5. **finitiv-negativ**, cu sensul de aducere a acţiunii până la un rezultat negativ (*до-*); 6. **intensiv**, ce redă o

acţiune, stare ieşită din limitele obişnuitului sau permisului, care, uneori, poate duce la o stare de epuizare a subiectului (*воз-/вос-, за-, на-, от-, пере-, по-, про-*); 7. **excesiv-durativ** sau **intensiv-durativ**, ce marchează o manifestare excesivă a duratei sau (mai rar) a intensităţii unei acţiuni monosecvenţiale (*за-***)**; 8. **intensiv-rezultativ**, ce posedă sensul de plinătate a acţiunii şi epuizare a rezultatului acţiunii (*до-*); 9. **orientat**, cu semnificaţia de acţiune motorică îndreptată spre o anumită direcţie (*до-, на-, от-, пере-, под-, при-, про-*); 10. **neorientat**, cu valoarea de acţiune motorică, ce nu este îndreptată spre o anumită direcţie, care se desfăşoară o perioadă de timp (*пере-, по-, под-*); 11. **atenuativ**, ce are semnificaţia de acţiune atenuată, micşorată din plenitudinea sa (*от-, пере-, по-, под-, при-*); 12. **intermitent-atenuativ**, cu sensul de acţiune atenuată, ce se derulează cu întreruperi (*по-, под-*); 13. **durativ-atenuativ**, ce exprimă o acţiune durativă şi, totodată, atenuată (*на-, при-*); 14. **limitativ**, ce are valoarea de acţiune limitată în timp şi în deplinătatea desfăşurării (*по-, при-, про-*); 15. **durativ-monosecvenţial**, ce include lexemele verbale cu semnificaţia de acţiuni de producere a sunetelor (*про-*); 16. **durativ-amplificativ**, ce denotă sensul de acţiune adusă până la rezultatul dorit, depunând, timp îndelungat, efort intensiv (*до-*); 17. **amplificativ**, cu semnificaţia de acţiune ajunsă la o putere, intensitate deosebită *(на-, под-, при-, про-*); 18. **distributiv**, ce are sensul de ansamblu de acţiuni care se extind asupra unui şir de obiecte sau provin de la un şir de subiecte (*пере-, по-, про-*); 19. **reciproc**, ce indică acţiuni realizate reciproc (*пере-*); 20. **prospectiv**, cu sensul de acţiune al cărei rezultat se referă la viitor (*за-*).

Astfel, prefixul *по-* exprimă cele mai multe tipuri de Aktionsart (nouă), după care urmează, în ordine descrescătoare: *пере- şi до-* (câte şapte)*, на-, под-, при-* şi *про-* (câte şase), *от-* (cinci)*, за-* (patru), *воз-/вос-* (trei). Analiza lexico-gramaticală a echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale din limba rusă dovedeşte că, în componenţa acestor echivalente, intră diverşi termeni.

În ceea ce priveşte prefixul ***до-***, 148 de verbe prefixale atestate obţin o nuanţă suplimentară de sens, datorită adăugării acestuia. Prefixul *до-* contribuie la redarea semnificației de acţiune încetată, proprie unui Aktionsart finitiv. La constituirea echivalentelor româneşti, participă verbe aspectuale: **a termina, a sfârşi, a înceta, a isprăvi:** *довооружить*, pf. – 1. **a termina** înarmările. 2. a înarma suplimentar [25, p. 295]; expresii: **a duce până la capăt, a duce la bun sfârşit:** *достроить,* pf. – a isprăvi de construit, a termina de clădit, **a duce la bun sfârşit** o construcţie [25, p. 310].

Aspectologii au evidenţiat o varietate a categoriei Aktionsart, numită Aktionsart durativ-amplificativ, specifică verbelor prefixale cu *до-* şi morfemul *-ся,* cum ar fi verbul *дозвониться*. Sensul pe care prefixul *до-* i-l atribuie verbului *дозвониться* sau altor lexeme verbale de acest tip este redat în limba română, de obicei, prin subordonate temporale: **până răspunde**

cineva, până să iasă cineva, până va fi auzit, până ţi se va deschide: *дозвониться,* pf. – a suna **până răspunde cineva** [25, p. 297].

Totodată, există o serie de verbe, derivate cu prefixul *до-* şi afixul *-ся,* de tipul *доиграться,* care, fiind succedate de prepoziţia *до* şi substantive în genitiv, denotă o acţiune îndelungată, dar cu urmări negative pentru subiect, ce se referă la tipul de Aktionsart finitiv-negativ. În structura echivalentelor româneşti ale unor asemenea verbe, relevăm adverbe, locuţiuni adverbiale, expresii. De exemplu: expresia **a o păți** cu semnificaţia de „a avea neplăceri, a intra într-un bucluc; a da peste o belea” [7, p. 767]: *допрыгаться*, pf. – 1. **a o păți** (sărind) [25, p. 306].

După cum afirmă cercetătorii, unele verbe prefixale cu *до-* se încadrează în Aktionsart intensiv-rezultativ, exprimând sensul de plenitudine a acţiunii şi epuizare a rezultatului ei [23, p. 596]. În componenţa echivalentelor româneşti, raportate la Aktionsart intensiv-rezultativ, intră numeroase locuţiuni adverbiale: de mod (**în voie**, **cu greu, cu desăvârşire, de tot, până la deteriorare**, **până la distrugere)**: *доломать,* pf. – a strica **de tot**, a termina de stricat, a strica până la capăt [25, p. 302]; cantitative (**într-o anumită măsură, până la capăt**, **până la sfârşit, până la fund): *допить*,** pf. – a bea **până la fund**, a bea **tot** (paharul), a bea **până la sfârşit** [25, p. 305]; de durată (**până la consecinţe neplăcute, până la istovire totală, până la ultimul grad de uzură): *доносить,*** pf. – a purta (o îmbrăcăminte) **până la ultimul grad de uzură, până se face ferfeniţă;** a uza complet [25, p. 304]. Constatăm şi prezenţa unor adverbe de mod: **bine, complet, amănunţit**: *догнить,* pf. – a putrezi **complet** [25, p. 296]; a unor adjective adverbializate: **definitiv, adânc, suplimentar:** *додумать*, pf. – a cugeta **adânc**, a chibzui (**tot, amănunţit**) [25, p. 296].

Unele derivate verbale cu prefixul *до-* indică o acţiune suplimentară, de adăugare, sporire, ce se include, în opinia lingvistei A. Savin-Zgardan, în Aktionsart cumulativ[11, p. 67]. În limba română, semnificaţia este reliefată prin intermediul adverbelor, semiadverbelor, adjectivelor adverbializate: *допечатать,* pf. – 2. a **mai** imprima **încă** (o cantitate), a imprima **suplimentar** [25, p. 305].

Menționăm, printre echivalentele românești ale verbelor examinate, un lexem verbal, constituit cu prefixul iterativ **re-**, care participă la formarea unor verbe, clasificate la Aktionsart iterativ: *довесить,* pf. – 1. a **re**cântări (pentru a adăuga cantitatea lipsă) [25, p. 294]. În ansamblu, pentru prefixul *до-* am stabilit 48 de posibilităţi de redare, în limba română, a sensurilor pe care lexemele verbale din limba rusă le obţin, ca rezultat al ataşării acestuia.

În cercetarea noastră, am stabilit şi 293 de verbe care, prin intermediul prefixului ***за-***, exprimă nuanţe suplimentare de sens. Mai frecvent este cel incoativ, denotat în limba română prin verbele aspectuale **a începe, a (se/o) porni, a se pune pe, a izbucni, a se apuca de, a fi cuprins de**, **a**

termina, ce se îmbină frecvent cu lexeme verbale la infinitiv, conjunctiv sau supin: *завопить*, pf. – a începe a striga, a ţipa, **a se porni pe** urlat [26, p. 372] şi cu substantive temporale**:** *запеть*², pf. – **a începe** un cântec, a intona [26, p. 404]. Uneori, nuanţa incoativă a verbelor din limba rusă, formate cu *за-*, este redată, în limba română, prin locuţiuni verbale: **a da în clocot, a cădea bolnav, a intra în grevă**: *закипеть*, pf. – 1. a începe a fierbe/a da în fiert/**a da în clocot [**25, p. 363].

Aspectologul rus M.A. Şeleakin repartizează verbele reflexive cu afixul *за-* la Aktionsart excesiv-durativ („чрезмерно-длительный”) [24, p. 70]. În limba română, asemenea sens este evidenţiat prin diverse adverbe: **prea**, **tare, îndelung, abuziv**: *застояться*, pf. – 3. a se opri **îndelung** [26, p. 417]; locuţiuni adverbiale de mod: **cu admiraţie, cu neruşinare**, **cu mare plăcere**; expresii: **a nu-şi (mai) lua ochii**, **mult şi bine**, **a se lua cu vorba**, **a se lua cu joaca, multe şi nevrute**, **exces de zel**, **a ridica în slăvi, a se umfla în pene:** *засмотреться*, pf. – a se uita **îndelung**, a se uita **cu admiraţie**, **a nu-şi mai lua ochii** [25, p. 390] etc.

În structura echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale cu *за-*, ce marchează o acţiune intensivă, remarcăm adverbe de mod la diferite grade de comparaţie: **rău, tare, abuziv, mai adânc, mai mult, prea mult, prea tare**: *заласкать*, pf. – a dezmierda **prea mult**; a obosi/a copleşi cu dezmierdările [25, p. 370]; locuţiuni adverbiale de mod: **cu insistenţă**, **în mod stăruitor**, **cu ridicata**, **cu toptanul, până la istovire, cu foc:** *закупить*, pf. – 1. a cumpăra, a achiziţiona (de obicei, **cu ridicata**, **cu toptanul**) [25, p. 369]; cantitative: **în plus, peste măsură, în mod excesiv:** *забюрократизировать,* pf./ipf. – a birocratiza **în mod excesiv** [25, p. 345]; locuţiuni verbale: **a copleşi cu laude/cu daruri/cu dezmierdările:** *задарить*, pf. – **a copleşi cu daruri** [25, p. 355].

Datorită prefixului *за-*, unele verbe din limba rusă exprimă sensul de acţiune al cărei rezultat se referă la viitor, încadrată în Aktionsart prospectiv: *заготовить*, pf. – a pregăti **din timp**, a prepara, a se aproviziona [25, p. 354]. În ansamblu, am identificat, în componenţa echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale cu *за-*, 55 de elemente structurale.

Am atestat 131 de verbe ce au o nuanţă suplimentară de sens, în urma ataşării prefixului ***на-*.** Tipul de acţiune proprie pentru Aktionsart orientat poate fi relevat în limba română prin intermediul unor adverbe, prepoziţii, ce indică un raport spaţial: *напаять,* pf. – 1. a suda **deasupra** [26, p. 697].

Aktionsart cumulativ este dezvăluit prin numeroase structuri, ce conţin substantive, adjective, pronume nehotărâte, adjective pronominale nehotărâte: *надолжать,* pf. – a face **multe** datorii [25, p. 640]; adverbe, locuţiuni adverbiale cantitative: **o/în cantitate mare, o cantitate oarecare, în cantităţi mari/suficiente, peste măsură, în/într-un număr mare, destul de mult**: *напридумать,* pf., fam. – a inventa **o mulţime** de lucruri [25, p. 659]; expresia **a ridica în slava cerului:** *нахвалить*,

pf. – a lăuda **prea mult, a ridica în slava cerului, a copleşi cu laude** [25, p. 676].

O serie de verbe reflexive cu prefixul *на-* denotă, după cum susţine N.S. Avilova, sensul de acţiune ce ţine de Aktionsart intensiv [14, p. 265]. În limba română, le corespund echivalente ce cuprind, de obicei, locuţiuni adverbiale de mod: **cu poftă, în voie, din cale afară, cu nesaţ, pe/până la săturate, cu toată greutatea:** *нахвастаться,* pf. – 1. a se lăuda prea mult, a se făli **din cale afară** [25, p. 676]**;** de durată: **câtva timp, mult timp, (un) timp (mai) îndelungat, destul timp:** *наголодаться,* pf. – a flămânzi **timp îndelungat,** a suferi de foame [25, p. 636]; cantitative: **în cantităţi suficiente, peste măsură:** *нахвалиться,* pf. – 1. a se lăuda prea mult, a se făli **peste măsură [**25, p. 676]; expresii: **a ridica în slava cerului, cât pofteşti**, **cât îţi pofteşte sufletul, a nu mai putea de, a-şi uşura inima:** *нарадоваться,* pf. – a se bucura mult, **a nu mai putea de** bucurie [25, p. 661].

Unele verbe cu prefixul *на-* semnifică o acţiune specifică tipului de Aktionsart amplificativ: *насластить*, pf. – a îndulci **tare**, a face **foarte** dulce [26, p. 708]; Aktionsart iterativ: *напринимать,* pf., fam. – a primi, a lua (**de mai multe ori**) [25, p. 659] sau durativ-atenuativ: *насвистывать*, ipf. – 2. a fluiera (**încet**), a şuiera (**încet**) [25, p. 659]. Semnificaţiile pe care le obţin verbele din limba rusă, datorită prefixului *на-,* sunt scoase în relief, în limba română, prin 54 de modalităţi.

Analizând 105 verbe prefixale cu ***от-***, constatăm că acestea au, frecvent, sensul de acţiune terminată, proprie unui Aktionsart finitiv. Echivalentele lor româneşti conţin verbele aspectuale **a termina, a înceta, a sfârşi, a isprăvi**: *отзвонить*, pf. – 1. **a înceta** să sune, **a termina** de sunat [25, p. 839]. Echivalentele unor verbe cu sensul de acţiune motorică, îndreptată spre o anumită direcţie, clasificată la Aktionsart orientat, includ, de cele mai multe ori, adverbe sau locuţiuni adverbiale de loc: **îndărăt, înapoi, într-o parte, la o parte, într-un alt loc:** *отпрыгнуть*, pf. – a sări **înapoi**, a sări **într-o parte** [25, p. 854]; verbe derivate cu prefixele **re-, trans-:** *отсадить,* pf. – 1. a aşeza **într-un alt loc,** a despărţi; 2. a răsădi, a **trans**planta [25, p. 858].

Ataşat la verbe aspectuale, prefixul *от-* le imprimă şi semnificaţia de acţiune ce se referă la Aktionsart intensiv, care este denotată în limba română prin câteva mijloace: adverbul **bine**, locuţiunea adverbială de mod **de tot:** *откормить*, pf. – 1. a îngrăşa, a hrăni **bine** [25, p. 842].

Când au semnificaţia de acţiune caracteristică pentru Aktionsart atenuativ, verbele prefixale cu *от-* echivalează, în limba română, cu sintagme formate dintr-un adverb cantitativ sau locuţiuni adverbiale: **o parte dintr-o cantitate de lichid, o înghiţitură, câte o înghiţitură, câte puţin:** *отхлебнуть,* pf. – a bea **câte puţin,** a sorbi **câte o înghiţitură** [25, p. 864]. În limba română, am identificat, în total, 24 de mijloace ce redau valorile verbelor din limba rusă, atribuite de afixul *от-*.

Polisemantismul prefixului ***пере-*** implică multiple semnificaţii ale verbelor derivate cu acesta,

exprimate, în limba română, prin 61 de mijloace. Echivalentele româneşti ale verbelor aspectuale cu sens iterativ conţin locuţiuni adverbiale ce indică frecvenţa: **din nou, încă o dată, în câteva reprize, în mai multe rânduri:** *перемерить*, pf. – a măsura **din nou**, a măsura **încă o dată** [26, p. 967]; verbe derivate cu prefixele **re-**, **pre-:** *переделать*, pf. – 1. a **pre**face, a **re**face [25, p. 905].

Unele verbe prefixale cu *nepe-* dezvăluie diverse schimbări în ceea ce priveşte modul de desfăşurare sau de direcţionare a acţiunii, înscriindu-se în Aktionsart neorientat. Echivalentele româneşti ale acestora conţin adverbe, pronume şi adjective nehotărâte: **altei, altuia**; locuţiuni adverbiale de loc: **în altă parte, dintr-un loc în altul**: *передоверить*, pf. – a încredinţa **altuia** o sarcină primită [25, p. 905]. Mai rar, verbele prefixale cu *nepe-* pot semnifica o acţiune atribuită unui Aktionsart atenuativ, cărora, în limba română, le corespund adverbe şi locuţiuni adverbiale: **intermitent, câte puţin:** *перепасть*, pf., pop. – 1. a scădea (**câte puţin, intermitent**) [26, p. 971].

Tipul de acţiune ce ţine de Aktionsart intensiv este exprimat, în limba română, prin intermediul unor adverbe de mod şi cantitative la toate gradele de comparaţie: **complet, puternic, profund, mai tare (decât altul/toţi)**, **mai mult (decât alţii/toţi), mai departe (decât trebuie)**, **prea tare, prea mult, prea scump**: *перегорчить*, pf. (fam.) – a pipera **prea mult**, **puternic/excesiv** [25, p. 903]; locuţiuni adverbiale: **cu totul, de tot, în întregime, de-a curmezişul, până la piele, în două**: *перекопать*, pf. – 2. a săpa **în întregime**, a săpa **peste tot** [26, p. 963]; verbe cu prefixele **răs-, supra-**: *перегрузить*, pf. – 2. a **supra**încărca [26, p. 963].

Verbele din limba rusă, formate cu prefixul *nepe-*, marchează acţiuni caracteristice unui Aktionsart distributiv, iar echivalentele româneşti cuprind locuţiuni verbale, pronume şi adjective pronominale nehotărâte, însoţite de prepoziţii**: multe, toate, pe/cu toţi, pe/cu mulţi, alte, altei:** *перезнакомить*, pf. – a face cuiva cunoştinţă (**cu mulţi**, **cu toţi**) [26, p. 961].

Prefixul *nepe-*, ataşat unor lexeme verbale reflexive din limba rusă, le atribuie şi valoarea de reciprocitate, iar acţiunea este proprie unui Aktionsart reciproc. Echivalentele româneşti ale unor asemenea verbe au în componenţa lor adverbe şi pronume nehotărâte: *передразниться*, pf. (fam.) – a se imita, a se strâmba, a se maimuţări **reciproc/unul pe altul** [25, p. 906].

Polisemantismul prefixului ***no-*** condiţionează repartizarea verbelor derivate cu acesta în câteva tipuri de Aktionsart. Din numărul total de 45 de termeni atestaţi ai echivalentelor româneşti, întâietatea o deţin adverbele şi locuţiunile adverbiale. Tipul atenuativ este reliefat, în limba română, prin adverbe de mod sau cantitative: *подвинуться,* pf. – 1. a se mişca **puţin**, a se urni [26, p. 1043]. O varietate a tipului de Aktionsart atenuativ este cel intermitent-atenuativ, la care se clasifică verbele imperfective cu sensul de acţiune ce se manifestă slab şi decurge cu întreruperi. Echivalentele

româneşti ale acestor verbe includ adverbe de mod sau temporale aspectuale: **încet, câteodată** şi locuţiuni adverbiale de mod: **fără grabă, câte puţin**; de frecvenţă: **din când în când, cu întreruperi,** de exemplu: *по*чи*тывать*, ipf., pop. – a citi (**câte puţin, din când în când**) [26, p. 1100].

Derivatele verbale cu sensul de acţiune limitată în timp se raportează la Aktionsart limitativ, iar echivalentele lor româneşti înglobează, de obicei, locuţiuni adverbiale de durată: **o clipă, câtva timp, un timp (anumit/oarecare):** *посидеть*, pf. – a sta **câtva timp**, a zăbovi, a **mai** rămâne **puţin [**25, p. 1044].

Delimităm, în cadrul verbelor din limba rusă cu prefixul *по-*, şi pe cele specifice unui Aktionsart iterativ, ale căror echivalente româneşti sunt constituite, de obicei, din locuţiuni adverbiale de frecvenţă: **din când în când, cu întreruperi, de mai multe ori, de câteva ori, de repetate ori:** *покивать,* pf. – a da, a clătina din cap **de mai multe ori** [25, p. 1008]. Tipul de acţiune ce se referă la Aktionsart intensiv este relevat în limba română prin intermediul unor adverbe: **tot, mult, complet**; locuţiuni adverbiale: **până-n temelii, de tot:** *погореть*, pf. – 2. a arde **până-n temelii**, a arde **complet** [26, p. 1014]. Sensul de acţiune ce aparţine unui Aktionsart distributiv este redat prin pronume nehotărâte: *попрятать*, pf. – a ascunde **multe, pe mulţi** [26, p. 1078], locuţiuni adverbiale de loc: **în (mai) multe locuri, peste tot:** *поколоть*[1], pf. – 1. pop. a împunge, a înţepa **în mai multe locuri** [25, p. 1009].

Cele 149 de verbe, atestate în dicţionarele bilingve, ce au o nuanţă suplimentară de sens, datorită ataşării prefixului ***под-,*** vizează câteva tipuri de Aktionsart, printre care cel cumulativ. Pentru a denota acest sens, limba română dispune de următoarele mijloace: adverbe: **mai, încă, suplimentar**: *подсолить*, pf. – a adăuga sare, a **mai** pune sare [25, p. 993]; locuţiuni adverbiale cantitative: **în plus, o cantitate suplimentară, încă o dată:** *подлить*, pf. – a turna **în plus,** a mai turna [26, p. 1028].

Pentru a exprima tipul de Aktionsart amplificativ, în limba română sunt utilizate adverbe la gradul pozitiv sau comparativ: **tare, mai tare, mai bine, mai aproare, mai mult**: *подкрутить*, pf. – a suci, a strânge, a înşuruba (**mai tare**) [25, p. 979]; prefixul **supra-** (cu valoare de intensitate): *подкормить*, pf. – a hrăni mai substanţial, a îmbunătăţi hrana, a **supra**alimenta [25, p. 979] etc.

Prefixul *под-* le imprimă verbelor din limba rusă şi semnificaţia de acţiune ce ține de Aktionsart neorientat, dezvăluit în limba română de prepoziţii: **sub, lângă**; adverbe: **împrejur**, **alături, dedesubt**: *подрыть,* pf. – a săpa (**împrejur, dedesubt**) [25, p. 991] sau Aktionsart orientat, marcat în limba română prin intermediul unor prepoziţii sau locuţiuni adverbiale: *подползти,* pf. – a se târî (**până la**), a se apropia târâş [26, p. 1035].

Valoarea de acţiune ce se referă la Aktionsart atenuativ este redată, în limba română, de o

serie de adverbe: **puţin, uşor, superficial**, **încet, treptat:** *подкорректировать*, pf. (fam.) – a corecta **superficial** sau **suplimentar** [25, p. 979]; locuţiuni adverbiale de mod: **pe furiş, pe ascuns, la repezeală, în parte, în mod incomplet:** *подглядеть,* pf. – a se uita **pe furiş,** a pândi, a observa **pe furiş** [26, p. 1010]. Câteva verbe imperfective, formate cu prefixul *под-*, semnifică acţiuni caracteristice pentru Aktionsart intermitent-atenuativ. Echivalentele lor româneşti cuprind locuţiuni adverbiale de frecvenţă: **din timp în timp, din când în când:** *подкрикивать*, pf. (fam.) – a striga **din când în când** (în timpul efectuării unei acţiuni) [25, p. 979]. Am observat că verbelor din limba rusă, ce conţin prefixul *под-***,** le corespund structuri româneşti, constituite din, cel puţin, 40 de elemente.

Din punct de vedere semantic, delimităm şi câteva clase de verbe prefixale cu ***про-***, ce caracterizează şase tipuri de Aktionsart. Sensul specific pentru Aktionsart orientat este dezvăluit în limba română prin intermediul unor prepoziţii: **prin, pe lângă, între:** *проплыть,* pf. – a înota, a trece înot (o distanţă); a străbate (navigând, plutind); a naviga (**pe lângă** ceva) [25, p. 1140].

Pentru a reliefa acţiuni ajunse la o putere, intensitate deosebită, uneori, extremă, ce țin de Aktionsart amplificativ, în echivalentele româneşti, sunt întrebuințate adverbe la gradul pozitiv: **bine, tare, îndeajuns, tot, mult:** *проперчить,* pf. – a pipera **tare** [25, p. 1139]; la gradul superlativ absolut**: prea mult, bine de tot:** *прозаседаться,* pf. (iron.) – a sta **prea mult** în şedinţă [25, p. 1128].

Unele verbe derivate cu prefixul *про-*, proprii pentru Aktionsart intensiv, au echivalente româneşti ce înglobează adverbe, locuţiuni adverbiale de mod: **complet, în întregime, de tot:** *прогореть*, pf. – 1. a arde, a se consuma **complet** [25, p. 1122]. Câteva verbe formate cu prefixul *про-* exprimă tipul de acţiune atribuită unui Aktionsart distributiv, iar echivalentele româneşti conţin, de obicei, locuţiuni adverbiale de loc: **peste tot, în mai multe locuri**; adjectivul pronominal nehotârât **multe:** *прошпионать*, pf. – a cârpi (**în mai multe locuri** sau **mai multe** obiecte) [25, p. 1158]. Aktionsart limitativ este redat, de obicei, în echivalentele româneşti, prin intermediul unor locuţiuni adverbiale de durată: **mai mult timp, puţin timp, un timp (oarecare), un anumit timp, câtva timp, câtăva vreme:** *просидеть*, pf. – 1. a şedea, a sta, a rămâne undeva (**câtva timp**) [25, p. 1144].

S.I. Ojegov semnalează o categorie de verbe ce indică acţiuni singulare, executate într-un singur act şi, totodată, durative, de exemplu, acţiuni de producere a sunetelor [21, p. 602]. Echivalentele româneşti ale verbelor ce marchează tipul de acţiune ce se încadrează în Aktionsart durativ-monosecvenţial cuprind adverbe sau locuţiuni adverbiale de mod: **uşor, scurt, în grabă, la repezeală:** *прорычать*, pf. – 1. a răcni, a rage, a mârâi (**scurt**) [25, p. 1143]. Astfel, în componenţa echivalentelor româneşti ale celor 200 de verbe, atestate în limba rusă, ce obţin o nuanţă suplimentară de sens la ataşarea prefixului *про-*, am identificat 32 de elemente structurale.

Studiind verbele cu ***воз-/вос-***, am constatat că doar 15 lexeme verbale examinate obţin o nuanţă suplimentară de sens, graţie atașării prefixului menționat. Întrucât valenţa prefixului *воз-/вос-* este restrictivă, am remarcat, în limba română, puţine (opt) modalităţi de redare a semnificaţiilor, dezvăluite de verbele derivate cu prefixul respectiv. Echivalentele derivatelor cu afixul ***воз-/вос-***, cu semantică incoativă, înglobează, de obicei, un verb incoativ, succedat de altul la infinitiv: **a începe, a prinde, a fi cuprins**: *воссиять,* pf. (înv.) – (**a începe**) a străluci, a scânteia, a lumina [25, p. 168]; expresia **a-şi lua zborul:** *воспарить,* pf. (înv.) – a se înălţa în zbor, **a-şi lua zborul** [25, p. 167].

Prefixul *воз-/вос-* formează şi verbe ce semnifică reluarea în timp a acţiunii, fiind caracteristice pentru Aktionsart iterativ. Echivalentele româneşti cuprind, în acest caz, locuţiunea adverbială cu valoare iterativă **din nou**: *воссоединиться,* pf. – a se uni **din nou**, a se reuni, a se realipi [25, p. 168]; verbe derivate cu prefixul iterativ **re-:** *возобновить*, pf. – 1. a **re**înnoi, a **re**începe, a **re**lua [26, p. 156]. Verbele cu prefixul *воз-/вос-* servesc pentru a genera şi lexeme verbale incluse în Aktionsart intensiv. Echivalentele româneşti includ, în ambianța vizată, adverbul cantitativ **mult** la gradele pozitiv şi superlativ: *возжаждать,* pf. – a râvni **mult**, a dori **foarte mult [**25, p. 154].

În limba rusă contemporană, verbele derivate cu prefixul ***при-*** exprimă diverse semnificaţii, ce reliefează şase tipuri de Aktionsart. În limba română, acţiunea specifică unui Aktionsart orientat este evidențiată prin intermediul anumitor prepoziţii: **spre, până la**: *привалить***,** pf. – 1. a împinge, a rostogoli **spre**..., a propti [26, p. 1124]. Sensul de acumulare de acţiuni, obiecte sau capacităţi ale acestora, proprii unui Aktionsart cumulativ, este denotat prin adverbe, locuţiuni adverbiale: **în plus, pe deasupra:** *приплатить,* pf. – a mai plăti, a plăti **pe deasupra**, a plăti **în plus** [25, p. 1103] etc.

În opinia unor specialişti ([14, p. 265], [23, p. 596]), verbele aspectuale din limba rusă, derivate cu prefixul *при-*, redau şi acţiuni raportate la Aktionsart atenuativ. Echivalentele româneşti ale acestor verbe includ, de obicei, adverbe: **uşor, încetişor, treptat, puţin:** *пригнуть*, pf. – a îndoi **puţin**, a încovoia, a apleca [26, p. 1127]; locuţiuni adverbiale: **câte puţin**, **cu înghiţituri mici**: *прихлёбывать*, ipf. – a sorbi **câte puţin**, a bea **cu înghiţituri mici** [25, p. 1152]; prefixul **între-**: *приоткрыть***,** pf. – a **între**deschide, a deschide puţin [25, p. 1102] etc.

Unele verbe imperfective cu prefixul *при-* exprimă o acțiune limitată în timp și în deplinătatea manifestării ei, înscriindu-se în Aktionsart limitativ. Echivalentele româneşti ale unor asemenea lexeme verbale sunt formate cu locuţiuni adverbiale, ce indică o durată limitată de timp: **pentru un timp (oarecare)**, **pentru puţin timp, pentru un scurt timp, pentru o clipă:** *привстать*, pf. – a se ridica (puţin), a se scula (**pentru o clipă)** [25, p. 1090]. În total, remarcăm 23 de elemente în structura echivalentelor româneşti ale verbelor ce conţin prefixul *при-*.

Valorile redate de zece prefixe din componenţa lexemelor verbale din limba rusă, ce evidențiază caracterul desfăşurării acţiunii, sunt exprimate în limba română prin intermediul a 261 de elemente. Analizând un corpus de circa 1250 de exemple, susţinem că verbelor din limba rusă, derivate cu un anumit prefix, le pot corespunde de la 8 la 61 de mijloace de expresie în limba română. Cel mai bine reprezentat, din acest punct de vedere, este *nepe-* cu 61 de elemente, după care urmează: *за-* –55, *на-* – 54, *до-* – 48, *по-* – 46, *под-* – 40, *про-* – 32, *от-* – 24, *при-* – 23 şi *воз-/вос-* – 8.

Cele mai frecvente elemente structurale sunt adverbele şi locuţiunile adverbiale, îndeosebi cele de mod. Am atestat mai puţine verbe aspectuale, pronume sau adjective pronominale nehotărâte, verbe prefixale, prepoziţii, semiadverbe, adjective, substantive, expresii etc. Examinând distribuţia modelelor rezultate, constatăm că cele mai numeroase sunt corespondentele verbelor prefixale cu prefixul *до-* (21). Echivalentele verbelor derivate cu prefixele *на-*, *по-*, *за-*, *от-* şi *nepe-* se caracterizează printr-o diversitate medie: prefixele *на-* şi *по-* cuprind 16 modele, *nepe-* – 15, prefixele *за-* şi *от-* – câte 14, iar *под-* – 12. Un număr redus de modele reprezintă echivalentele lexemelor verbale prefixale cu *при-* – nouă, iar *воз-/вос-* şi *про-* – câte şapte. În total, în studiul nostru, delimităm 53 de modele structurale ale echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale din limba rusă.

Capitolul 3. Mijloace de exprimare a categoriei aspectualităţii în limbile rusă şi română, din perspectiva conceptului de echivalenţă. Echivalența este unul dintre conceptele-cheie ale teoriei traducerii. R.T. Bell precizează că obiectivul fundamental al traducerii constă în a transforma un text scris într-o anumită limbă într-un text echivalent, scris în altă limbă, „păstrând, pe cât posibil, conținutul mesajului, caracteristicile formei și rolurile funcționale ale textului original” [1, p. 11]. Prin urmare, atât finalităţile traducerii, cât și esența acesteia se bazează pe conceptul de *echivalență*, ce semnifică, în sens larg, „relaţia de identitate dintre două unităţi de sens de limbi diferite şi având aceeaşi sau aproape aceeaşi denotaţie şi aceeaşi conotaţie” [9, p. 65].

Tipologia textelor influenţează tipurile de traducere şi, implicit, pe cele de echivalenţă. I. Condrea relevă, pe lângă *echivalenţa totală* şi *parţială,* al treilea tip, din care fac parte aşa-numitele *false echivalente* [4, p. 54]. Deşi tipologia echivalenţei variază, uneori, de la un teoretician la altul, majoritatea recunosc strânsa legătură între echivalenţele de traducere şi procedeele de traducere. Prin *procedeu de traducere* (*de transfer*) se are în vedere „orice modalitate folosită deliberat de traducător în momentul reflecţiei asupra TS [textului-sursă – n. n.] şi al căutării unui echivalent.” [6, p. 150].

La traducerea verbelor prefixale din limba rusă în limba română, relevăm utilizarea anumitor procedee, cel mai productiv fiind considerat **perifraza.** Ca termen din domeniul teoriei traducerii, *perifraza* este „rezultatul unei amplificări ce rezidă în înlocuirea unui cuvânt din textul-sursă printr-un

grup de cuvinte sau printr-o expresie cu sens echivalent, în textul-ţintă.” [6, p. 144]. *Perifraza verbală* este o construcție formată dintr-un lexem verbal şi un verb modal sau aspectual. De exemplu:

„Она не **дослушала**...”[30, p.19], „Nu-l mai **ascultă până la capăt**...”[28, p. 33].

Alt procedeu este **accentuarea**, definită de către L. Leviţchi drept „orice mod posibil de subliniere, de scoatere în evidenţă a unei noţiuni, a unei idei, a unui sentiment, a unei atitudini etc., prin mijloacele limbii” [apud 6, p. 133]. Procedeul constă în evidenţierea, în textul-ţintă, a unui echivalent lexical cu seme denotative sau conotative suplimentare, în raport cu cel din textul-sursă:

„И уже горько **заплакала**...”[30, p. 31], „Şi, în cele din urmă, **plânse cu lacrimi amare**…”[28, p. 50].

Astfel, sememul *a plânge* conţine deja semul *lacrimi*, de aceea apreciem construcţia ***plânse cu lacrimi amare*** drept una pleonastică, la care, probabil, a recurs intenţionat traducătorul, cu scopul de a reliefa starea emoţională a personajului feminin şi pentru a intensifica impactul asupra receptorului.

Procedeul **transpoziţiei** rezidă în „redarea unui element din limba-sursă cu ajutorul unor elemente din limba-ţintă, care sunt echivalente din punct de vedere semantic, însă nu şi formal (de exemplu, datorită schimbărilor categoriei gramaticale)”[1, p. 88]. O varietate a transpoziţiei o constituie **amplificarea**, estimată drept „transpoziţie specială, care constă în introducerea unei sintagme nominale sau verbale, pentru a traduce o prepoziţie, un pronume sau un adverb interogativ, o locuţiune conjuncţională” etc. [8, p. 20]. În viziunea lui A. Chesterman, pe lângă transpoziţie, mai există două strategii de traducere: schimbarea unității de traducere (unui lexem din limba-sursă îi corespunde, în limba-ţintă, o expresie, propoziție şi invers), schimbări în structura frazei (modificări în sintaxa frazei, în propozițiile subordonate) [apud 13, p. 57-58]. De exemplu:

„Петр Александрович **не договорил** и, совсем сконфузившись, хотел было уже выйти из комнаты. ” [29, p. 32], „...îi venea să intre în pământ de ruşine şi, **fără să-şi mai încheie frază,** dădu să iasă pe uşă.” [27, p.71].

În echivalentul românesc, s-a produs schimbarea unităţii de traducere şi a topicii. Un alt procedeu de traducere atestat este **modularea,** caracteristic pentru situaţiile când sunt întrebuințate „partea în locul întregului, abstractul în locul concretului, conjugarea activă în locul celei pasive.”[6, p. 134]. În exemplul ce urmează, verbul, ce se referă la un proces (**задумался),** a fost substituit cu o sintagmă, ce denotă un rezultat (**nu prea se dumeri**).

„Дмитрий **задумался**, потому что ничего не мог припомнить, что бы такое ему обещал.” [29, p. 25], „Dmitri **nu prea se dumeri**..., cu atât mai mult cu cât nu-şi amintea să-i fi făcut vreo promisiune.” [27, p. 58].

Procedeul **sinonimiei** este, în opinia lui A. Chesterman, mijlocul la care recurge traducătorul, când folosește echivalentul cel mai apropiat, pentru a evita o repetiție [apud 13, p. 58]. De exemplu:

„...я последнее, о крещении-то Дидерота, сам сейчас **присочинил,** вот сию только минуточку, вот как рассказывал, а прежде никогда и в голову не приходило. Для пикантности **присочинил.**" [29, p. 31],

„Eu am ticluit-o de la un cap la altul, **am ticluit-o**...chiar acum, în momentul ăsta, până mai adineauri nici prin gînd nu mi-ar fi trecut aşa ceva. **Am născocit-o**… pentru ca discuţia noastră să aibă mai mult haz." [27, p. 69].

Alt procedeu de traducere este **antonimia**, apreciat de către Ia. Reţker drept înlocuirea unei noţiuni din textul original printr-o noţiune cu sens opus în textul tradus, operând anumite modificări în planul expresiei, pentru a păstra neschimbat planul conţinutului [22, p. 54]. De exemplu:

„Он даже хотел рискнуть предупредить старца, сказать ему что-нибудь об этих могущих прибыть лицах, но подумал и **промолчал**."[29, p. 25],

„Ar fi vrut chiar cu orice risc să-l prevină pe stareţ, să-i atragă atenţia asupra persoanelor care aveau să-l viziteze, dar... se răzgândi şi **nu**-i **mai spuse nimic**." [27, p. 56].

Verbului **промолчал** (*промолчать*, pf. – *1. a tăcea, a nu răspunde, a se eschiva de la răspuns.* [25, p. 1136]), îi corespunde, în textul tradus, sintagma **nu**-i **mai spuse nimic,** ce include verbul cu sens opus **spuse**, însoţit de semiadverbul **nu** şi pronumele negativ **nimic**.

Aşadar, limba română dispune de multiple mijloace de exprimare a semnificaţiilor aspectuale, pe care verbele din limba rusă le au datorită ataşării prefixelor. **Mijloacele lexicale** cuprind adverbe şi locuţiuni adverbiale, prepoziţii, adjective pronominale nehotărâte etc. **Mijloacele semantice** reprezintă verbe sau locuţiuni verbale care, prin propria semantică, pot sugera diferite tipuri de Aktionsart. E. Constantinovici observă: „În limba română, noţiunea de timp intern se referă la posibilitatea de a caracteriza modul sau felul desfăşurării acţiunii prin conţinutul semantic al verbelor. Este vorba de verbe ca: *a aprinde – a arde, a adormi – a dormi, a căuta – a găsi*, etc." [5, p. 392]. Astfel, verbele indică numeroase tipuri de acţiuni cu valoare incoativă (**a porni),** ingresivă (**a arunca)**, durativă (**a arde),** momentană (**a se deştepta)** etc. Locuţiunile verbale româneşti, de asemenea, redau diverse acţiuni: iterative, statice, incoative, finitive, durative, orientate etc.

Mijloace morfologice ale aspectualităţii în limba română sunt considerate timpurile verbelor, întrucât, în paradigma verbală, opoziţiile au, în primul rând, rol aspectual. Imperfectul exprimă, astfel, fie semnificația aspectului durativ, fie pe cea iterativă, deci este imperfectiv. Perfectul simplu, perfectul compus şi mai-mult-ca-perfectul redau aspectul perfectiv. Prezentul – atât aspectul durativ şi imperfectiv, cât şi pe cel momentan şi perfectiv. **Mijloacele sintactice** se referă la formele verbale

alcătuite din verbe aspectuale şi la repetiţie. În funcţie de structură, construcţiile repetitive marchează diverse valori semantice. Astfel, repetiţia verbului indică, de cele mai multe ori, durata delimitată/nedelimitată sau intensitatea acţiunii. Din punctul de vedere al realizătii lingvistice, cele mai frecvente tipuri de repetiţie sunt cele *identice,* cele *modificate* fiind utilizate mai rar. **Mijloace morfematice** sunt unele prefixe, inclusiv *re-* şi *răs-/răz-* (cu valoare iterativă), *a-* şi *în-/îm-* (cu sens incoativ), *supra-* (cu valoare de intensitate), *trans-* (cu sens locativ) etc.

CONCLUZII ŞI RECOMANDĂRI

Concluzii 1. Problema ştiinţifică importantă soluţionată rezidă în elaborarea tipologiei echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă, ceea ce a contribuit la relevarea trăsăturilor semantice, lexico-gramaticale şi structurale ale echivalentelor româneşti, permiţând aplicarea rezultatelor obţinute în studiile ulterioare de lingvistică contrastiv-tipologică.

2. Tema cercetării, vizând mai multe domenii: aspectologie, gramatică, traductologie, a solicitat precizarea conţinutului unor concepte și termeni: pe cel al *aspectualităţii,* al categoriilor *aspect* şi *Aktionsart,* al conceptului *echivalenţă* etc. Aderăm la opinia lui A.V. Bondarko [16], considerând aspectualitatea un câmp funcţional-semantic, constituit în baza interacţiunii unor mijloace lingvistice (morfologice, sintactice, derivaţionale, lexico-gramaticale, lexicale şi diverse îmbinări ale acestora), unite prin comunitatea funcţiilor semantice, ce ţin de sfera relaţiilor aspectuale, relaţii a căror esenţă constă în a exprima caracterul desfăşurării şi al distribuirii în timp a acţiunii.

3. Nucleul câmpului funcţional-semantic al aspectualităţii este aspectul verbal, categoria Aktionsart ocupă o poziţie depărtată de centru, celelalte mijloace lingvistice fiind situate la periferie. Împărtăşind opinia slaviştilor S. Agrell şi Iu.S. Maslov, susţinem că Aktionsartul nu formează opoziţii paradigmatice distincte la nivel gramatical, limitându-se la deosebirile lexicale dintre verbe, şi se referă la funcţiile semantice ale verbelor prefixale (şi ale unor verbe neprefixale, ale construcţiilor sufixale), care indică cum se desfăşoară acţiunea, denotă modul de realizare a ei.

4. Credem că este pe deplin justificată poziţia cercetătorilor care susţin că valorile categoriei Aktionsart şi ale aspectului verbal sunt apropiate în planul conţinutului, fapt ce a condiţionat confundarea categoriilor în cauză. Categoria Aktionsart este în strânsă legătură cu cea a aspectului verbal, în special, când analizăm verbele din limbile slave, întrucât lexemele verbale din aceste idiomuri pot fi apreciate, în funcţie de aspectul verbal, ca perfective sau imperfective. Totodată, de aspectul lexemului verbal depinde tipul de Aktionsart în care se include.

5. Categoria aspectualităţii, spre deosebire de cea a aspectului verbal, poate fi considerată una universală. Datorită specificului fiecăreia, limbile conţin, cel puţin, unele dintre mijloacele lingvistice

apte să reliefeze caracterul desfăşurării acţiunii în timp, deşi trebuie să constatăm că ponderea mijloacelor respective diferă de la o limbă la alta.

6. Rezultatele cercetării ne permit să afirmăm că, pentru a reda diverse tipuri de Aktionsart, limba română dispune, de obicei, de mijloace lexicale (adverbe, locuţiuni adverbiale, prepoziţii etc.), iar limbile slave, inclusiv limba rusă, de cele mai multe ori, de morfeme afixale, întrucât, în limbile de origine slavă, prefixele au două valori: lexicală şi gramaticală şi, implicit, două funcţii: derivaţională şi de perfectivare (de schimbare a categoriei gramaticale a aspectului verbal din imperfectiv în perfectiv).

7. Urmărind exprimarea aspectualităţii în unele limbi indo-europene: greacă, latină, limbile romanice (franceză, spaniolă, italiană), limbi de origine slavă (rusă, bulgară, cehă, slovacă), limbi germanice (germană, engleză), semnalăm că aspectul verbal nu este marcat morfologic în toate limbile, fiind, totodată, caracteristica cea mai importantă a verbelor din limbile slave.

8. Aspectualitatea se manifestă diferit în unele dialecte şi subdialecte ale limbii române, grație influenţei limbii croate asupra aromânei şi a istroromânei, a celei, preponderent, bulgare asupra meglenoromânei şi a sârbei asupra subdialectului bănăţean. Utilizarea prefixelor de origine slavă (*du-/do-, pri-, na-/nă-/ne-, o-/ob-, po-, pre-, ras-/res-, s-/z-, za-/ze-* etc.) în componenţa unor lexeme verbale din dialectele limbii române contribuie la dezvăluirea mai multor tipuri de Aktionsart: incoativ, finitiv, intensiv, iterativ, amplificativ, momentan, atenuativ, distributiv, rezultativ, sativ, intensiv etc.

9. Realizând obiectivul de identificare a tipurilor de Aktionsart, exprimate de verbele din limba rusă, derivate cu prefixele *воз-/вос-, до-, за-, на-, от-, пере-, по-, под-, при-, про-*, am delimitat 20 de tipuri ale categoriei Aktionsart: incoativ (specific pentru verbele derivate cu *воз-/вос-, за-, по-*); cumulativ (sativ) (*до-, на-, под-, при-*); iterativ (*воз-/вос-, до-, на-, пере-, по-*); finitiv (*до-, от-, по-*); finitiv-negativ (*до-*); intensiv (*воз-/вос-, за-, на-, от-, пере-, по-, про-*); intensiv-durativ sau excesiv-durativ (*за-*); intensiv-rezultativ (*до-*); orientat (*до-, на-, от-, пере-, под-, при-, про-*); neorientat (*пере-, по-, под-*); atenuativ (*от-, пере-, по-, под-, при-*); intermitent-atenuativ (*по-, под-*); durativ-atenuativ (*на-, при-*); limitativ (*по-, при-, про-*); durativ-monosecvenţial (*про-*); amplificativ (*на-, под-, при-, про-*); durativ-amplificativ (*до-*); distributiv (*пере-, по-, про-*); reciproc (*пере-*); prospectiv (*за-*).

10. Analiza lexico-gramaticală a echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale din limba rusă confirmă ipoteza de cercetare: prefixarea nu este la fel de productivă în limbile slave şi romanice, fenomen cauzat de diferenţele de ordin structural ale acestora. Limba română dispune de multiple

mijloace, îndeosebi lexicale, de marcare a semnificaţiilor pe care verbele din limba rusă le au, datorită ataşării prefixelor, redând, astfel, analitic tipurile de Aktionsart, reprezentate sintetic în limba rusă. Menționăm, totodată, şi unele similitudini (izomorfismul mijloacelor de expresie) ale Aktionsartului în limbile rusă şi română: tipuri ale categoriei în discuţie exprimate analitic în limba rusă şi tipuri denotate sintetic în limba română.

11. Teza reprezintă o primă încercare de a elabora tipologia echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale din limba rusă. În baza unui corpus de 1250 de exemple, relevăm că valorile verbelor, derivate cu zece prefixe, sunt exprimate în limba română prin intermediul a circa 261 de elemente structurale. Verbelor din limba rusă, analizate în lucrare, care sunt formate cu un anumit prefix, le pot corespunde de la opt la 61 de mijloace de expresie în limba română. Cel mai bine reprezentate, din acest punct de vedere, sunt verbele cu prefixul *nepe-* cu 61 de elemente, după care urmează, în ordine descrescătoare, *за-* – 55, *на-* – 54, *до-* – 48, *по-* – 46, *под-* – 40, *про-* –32, *от-* – 24, *при-* – 23 şi *воз-/вос-* – 8.

Cele mai frecvente elemente structurale sunt locuţiunile adverbiale şi adverbele, preponderent, cele de mod. Am atestat mai puţine verbe aspectuale, pronume nehotărâte şi adjective pronominale nehotărâte, verbe prefixale, prepoziţii, semiadverbe, adjective, substantive, expresii etc.

12. În concordanţă cu unul dintre obiectivele cercetării, am constatat că natura morfologică variată a termenilor componenţi implică varietatea modelelor structurale, specifice pentru echivalentele româneşti ale verbelor prefixale din limba rusă. Am remarcat, astfel, de la opt la 21 de modele distributive, predominând numeric cele ale verbelor prefixale cu *до-* (21). Echivalentele româneşti ale verbelor derivate cu prefixele *на-*, *по-, за-*, *от-* şi *nepe-* se caracterizează printr-o diversitate medie: prefixele *на-* şi *по-* cuprind 16 modele, prefixul *nepe-* – 15, prefixele *за-* şi *от-* – câte 14, iar *под-* – 12. Un număr redus de modele reprezintă echivalentele lexemelor verbale prefixale cu *при-* – nouă, iar *воз-/вос-* şi *про-* – câte şapte. În total, în studiul nostru, am delimitat 53 de modele structurale ale echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale din limba rusă, în cea mai mare parte – bimembre.

13. Stabilirea procedeelor de traducere, în limba română, a verbelor prefixale din limba rusă relevă noutatea şi originalitatea ştiinţifică a tezei. Studiul contrastiv al textelor literare în limba rusă şi al versiunilor româneşti ale acestora ne-a permis să reliefăm câteva procedee: *perifraza* (înlocuirea unui singur cuvânt din textul-sursă printr-un grup de cuvinte sau printr-o expresie cu sens echivalent, în textul-ţintă), *accentuarea* (evidențierea unei noţiuni prin mijloacele limbii), *amplificarea*, varietate a *transpunerii/transpoziţiei* (redarea unui element din limba-sursă cu ajutorul unor elemente din

limba-ţintă, care sunt echivalente semantic, nu şi formal, cauzată de schimbările categoriei gramaticale), *modularea* (reorganizarea unui enunţ din textul-ţintă, determinând o schimbare a punctului de vedere sau a gradului de claritate, în raport cu formularea din original), *sinonimia* (utilizarea echivalentului celui mai apropiat, pentru a evita o repetiție), *antonimia* **(**înlocuirea unei noţiuni, exprimate în textul original, printr-o noţiune cu sens opus în textul tradus, păstrând intact planul conţinutului).

14. Clasificarea mijloacelor de exprimare a aspectualităţii în limba română a scos în evidenţă câteva tipuri: **mijloace lexicale**: adverbe, locuţiuni adverbiale, pronume şi adjective pronominale, prepoziţii, expresii etc.; **semantice**: verbele şi locuţiunile verbale care, prin propriul conţinut, sugerează diverse tipuri de acţiuni cu semantică incoativă, durativă, momentană, rezultativă, iterativă, eventivă etc.; **sintactice**: verbele aspectuale (incoative, durative şi finitive) şi diferite tipuri ale repetiţiei; **morfologice**: timpurile verbului din limba română; **morfematice:** prefixele, printre care *re-* şi *răs-/răz-* (cu valoare frecventativă), *a-* şi *în-/îm-* (cu sens incoativ), *supra-* (cu valoare de intensitate), *trans-* (cu sens locativ) etc. Sistematizarea mijloacelor de redare a aspectualităţii în limba română, de asemenea, relevă noutatea şi originalitatea demersului ştiinţific.

Recomandări 1. Rezultatele cercetării, inclusiv anexele, pot fi utilizate pentru întocmirea unor materiale didactice de diverse tipuri, în special, de dificultăți de traducere, în limba română, a verbelor prefixale aspectuale din limba rusă atât pentru românofonii nativi, cât și pentru locutorii de limba rusă.

2. Concluziile de ordin teoretic şi materialul factologic, supus analizei în teză, pot fi luate în considerare la elaborarea ulterioară a unui studiu contrastiv al limbilor rusă şi română în sfera aspectualităţii, întrucât unele aspecte, ce nu au constituit obiectul nostru de cercetare, nu au fost elucidate definitiv.

3. Unele compartimente ale tezei prezintă interes în plan tipologic, pentru a investiga mijloacele de exprimare a aspectualităţii și a categoriei Aktionsart în limbile, preponderent, sintetice (slave), în raport cu cele, predominant, analitice (romanice).

4. Rezultatele investigaţiei ne-au fost binevenite în activitatea didactică şi pot fi folosite în continuare pentru a completa atât disciplina *Limbă română*, ţinută în grupele cu predare în limba rusă, cât şi cursurile universitare *Lingvistică generală şi romanică*, *Tipologie lingvistică.*

5. Pentru a asigura echivalenţa textelor din limba-sursă şi limba-ţintă, traducătorii trebuie să ţină cont de particularităţile semantice ale prefixelor la traducerea, în limba română, a verbelor prefixale aspectuale din limba rusă.

BIBLIOGRAFIE

1. Bell R. T. Teoria şi practica traducerii. Traducere de Cătălina Gazi. Iaşi: POLIROM, 2000. 312 p.
2. Bidu-Vrănceanu A., Călăraşu C. ş.a. Dicţionar de ştiinţe ale limbii. Ed. a 2-a. Bucureşti: Nemira & Co, 2005. 606 p.
3. Cemârtan C. Aspectul verbal în limba română: o reconsiderare. Chişinău: Bons Offices, 2016. 177 p.
4. Condrea I. Traducerea din perspectivă semiotică. Chişinău: Cartdidact, 2006. 266 p.
5. Constantinovici E. Semantica verbului şi temporalitatea internă. În: Omagiu profesorului şi omului de ştiinţă Anatol Ciobanu. Chişinău: CEP USM, 2004, p. 392-397.
6. Dicţionar contextual de termeni traductologici: franceză-română. Volum coordonat de Maria Țenchea. Timişoara: Editura Universităţii de Vest, 2008. 245 p.
7. Dicţionarul explicativ al limbii române. Ed. a II-a. Bucureşti: Univers Enciclopedic, 1996.1992 p.
8. Lungu-Badea G. Mic dicţionar de termeni utilizaţi în teoria, practica şi didactica traducerii. Ediţia a III-a, revăzută şi adăugată. Timişoara: Editura Universităţii de Vest, 2012. 221 p. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/284187775_Mic_ dictionar _ de_termeni_utilizati_in_teoria_practica_ si_ didactica_traducerii.
9. Oglindă E., Sobol A. Lingvistică contrastiv-tipologică (Suport de curs). Chişinău: CEP USM, 2015. 160 p.
10. Popescu Fl. Tempo-aspectualitate contrastivă (în engleză și română). Iaşi: SPANDA, 2000. 242 p. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: https://archive. org/details/TEMPOASPECTUALITATECONTRASTIVA
11. Savin-Zgardan A. Valori lexico-gramaticale ale locuţiunilor verbale româneşti în plan sincronic şi diacronic. Categoriile Aktionsart şi Terminativitate: Aterminavitate. Chişinău: Bons Offices, 2001. 135 p.
12. Stoianova D. Temporalitate și aspectualitate în limbile română și bulgară. Teză de doctor, Universitatea București, 1986.
13. Ungureanu V. Teoria traducerii. Bălţi, 2013. 123 p. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/999/1/traducere.pdf
14. Авилова Н.С. Вид глагола и семантика глагольного слова. Москва: Наука, 1976. 327 p.
15. Агрель С. О способах действия польского глагола. В: Вопросы глагольного вида. Москва: Издательство иностранной литературы, 1962, с. 35-38.
16. Бондарко А.В. Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии/

Отв. ред. В.Н. Ярцева, 2-е изд. Москва: Эдиториал УРСС, 2001. 208 с. [online]. [citat 16.01.2019]. Disponibil: http://bookre.org/reader?file =1024549& pg= 78

17. Бондарко А.В., Буланин Л.Л. Русский глагол. Ленинград: Просвещение, 1967. 190 с.
18. Лебедь С.А. Видовое формообразование и внутриглагольное словообразование в сфере глаголов с заимствованной основой в чешском языке. В: Исследования по славянскому языкознанию. Москва: Издательство московского университета, 1984, с. 91-114.
19. Маслов Ю.С. Избранные труды: Аспектология. Общее языкознание. Сост. и ред. А.В. Бондарко и др. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 840 с.
20. Маслов Ю.С. Морфология глагольного вида в современном болгарском литературном языке. Издательство Академии наук СССР [Ленинградское отд.],1963.183 с.
21. Ожегов С.И. Словарь русского языка. Изд. 22-е. Москва: Русский язык, 1990. 921 с.
22. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода. 3-е изд., стереотип. Москва: Р. Валент, 2007. 244 с. [online]. [citat 24.06.2018]. Disponibil: http://lib.ysu.am/open_books/311203.pdf
23. Русская грамматика. В двух томах. Том 1. Москва: Наука, 1980. 784 с.
24. Шелякин М.А. Терминативно-продолжительные и терминативно-интенсивные способы действия в современном русском языке. В: Категория вида и функциональные связи. Вопросы русской аспектологии. Вып. 4. Тарту, 1979, с. 64-74.

Surse:

25. Dicţionar rus-român. Gh. Bolocan, E. Şodolescu-Silvestru, T. Voronţova. Coord. ed. A. Zgardan-Crudu. Ed. a II-a revăzută şi adăugită. Chişinău: Gunivas, Arc, 2002. 1632 p.
26. Dicţionar rus-român. Gh. Bolocan, E. Şodolescu-Silvestru, T. Voronţova. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1985. 1703 p.
27. Dostoievski F.M. Fraţii Karamazov. Traducere din limba rusă: O. Constantinescu, I. Dumbravă. Bucureşti: RAO CLASIC, 1997. 507 p.
28. Tolstoi A. Drumul pătimirilor: Trilogie. Vol. 1: Cartea 1: Surorile. Cartea 2: Anul optsprezece. Traducător V. Leviţchi. Chişinău: Literatura artistică, 1978. 720 p.
29. Достоевский Ф.М. Братья Карамазовы. Москва: АСТ, АСТ Москва, Хранитель, Харвест, 2007. 510 с. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: http://rtunes.ru /content/ ebooks/ free_ ebooks/ fyodor _dostoevsky/ karamazov _brothers /karamazov _brothers.a4.pdf
30. Толстой А. Хождение по мукам. Том I. Трилогия: Сестры. Восемнадцатый год. Кишинев: Лумина, 1978. 478 с.

PUBLICAŢII LA TEMA TEZEI

Articole ştiinţifice în reviste din Registrul Naţional al revistelor de profil

1. Aga-Sobol A. Considerații generale privind teoria aspectului verbal. În: Analele Ştiințifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”. Chișinău: CE USM, 2001, vol. II, p. 23-26. Categoria C.
2. Aga-Sobol A. Note privind aspectualitatea (pe material aromân și meglenoromân). În: Analele Ştiințifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”. Chișinău: CE USM, 2002, vol. II, p. 13-15. Categoria C.
3. Aga-Sobol A. Mijloace sintactice de exprimare a aspectualității. În: Limba română. Revistă de știință și cultură, anul XIV. Chișinău, 2004, nr. 4-6, p. 147-149.
4. Aga-Sobol A. Unele echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *на-*. În: Analele Ştiințifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”. Chișinău: CEP USM, 2006, p. 17-21. Categoria C.
5. Sobol A. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *до-*. În: Limba română. Revistă de știință și cultură, anul XXIII. Chișinău, 2013, nr. 9-12, p. 114-120. Categoria C.
6. Sobol A. Procedee de traducere a verbelor prefixale din limba rusă (în baza traducerilor româneşti). În: Studia Universitatis Moldaviae. Chişinău: CEP USM, 2014, nr. 4 (74), p. 44-48. Categoria B.
7. Sobol A. Conceptul de echivalenţă în teoria traducerii. În: Limba română. Revistă de știință și cultură, anul XXIV. Chișinău, 2014, nr. 2, p. 263-271.
8. Sobol A. Echivalente româneşti ale verbelor prefixale din limba rusă cu semantică incoativă. În: Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Ştiinţe umanistice”. Chişinău: CEP USM, 2016, nr. 10 (100), p. 38-42. Categoria B.
9. Sobol A. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă derivate cu prefixul *ом-*. În: Philologia. Chişinău: PRO LIBRA, LXIII, 2019, nr. 1-2, p. 70-77. Categoria C.

Comunicări la forumuri ştiinţifice naţionale/ internaţionale. Articole

10. Aga-Sobol A. Unele echivalente românești ale verbelor cu prefixul *по-* din limba rusă. În: Наукова спадщина професора С. В. Семчинського і сучасна філологія: Збірник наукових праць. Частина перша. Київ: Видавнич-поліграфічний центр „Київський університет”, 2001, p. 14-20.
11. Aga-Sobol A. Diversitatea mijloacelor de exprimare a aspectualității în limba română. În: Probleme de lingvistică generală și romanică. Materialele Colocviului internațional *Probleme de Lingvistică Generală și Romanică,* organizat cu prilejul a 75 de ani din ziua nașterii Profesorului

Grigore Cincilei, 29-30 noiembrie 2002, USM. Chișinău: CE USM, 2003, vol. II, p. 7-10.

12. Aga-Sobol A. Echivalentele românești ale verbelor aspectuale din rusă cu prefixul *за-*. În: Omagiu profesorului și omului de știință Anatol Ciobanu la 70 de ani. Materialele Conferinței științifice internaționale *Probleme de Limbă Română, Lingvistică Generală și Romanică*, desfășurată la 14 mai 2004, USM. Chișinău: CEP USM, 2004, p. 342-347.
13. Sobol A. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *про-*. În: Cultivarea limbii române în condițiile comunicării actuale. Materiale ale simpozionului științifico-practic interuniversitar. Chișinău: CEP USM, 2013, p. 73-76.
14. Sobol A. Repetiţia – mijloc de exprimare a aspectualităţii în limba română. În: Norma limbii literare între tradiţie şi inovaţie. Materialele simpozionului ştiinţific cu participare internaţională, Chişinău, 19 mai 2017. Chişinău: CEP USM, 2017, p. 222-227.
15. Sobol A. Echivalente româneşti ale verbelor prefxale din limba rusă cu semantică finitivă. În: Colocviul internaţional de ştiinţe ale limbajului „Eugeniu Coşeriu" (CISL), ediţia a XIV-a *Text –co(n)text –multiculturalitate,* 13-14 octombrie 2017. Chișinău: CEP USM, 2018. p. 486-491.

Materiale/ teze la forumuri ştiinţifice naţionale/ internaţionale

16. Aga-Sobol A. Echivalentele românești ale unor verbe aspectuale cu prefixul *под-* în limba rusă. În: Conferința corpului didactico-științific „Bilanțul activității științifice a USM pe anii 1998/1999". Chișinău: Centrul Editorial al USM, 2000, p. 23-24.
17. Aga-Sobol A. Exprimarea aspectualității în limba română. În: Conexiuni și perspective în filologia contemporană/in memoriam/ Conferința științifică internațională consacrată aniversării a 60-a de la nașterea lui Victor Banaru, 24-25 septembrie 2001. Teze și comunicări. Chișinău: CE USM, 2002, p. 43.
18. Aga-Sobol A. Considerații privind categoria Aktionsart. În: Conferința corpului didactico-științific „Bilanțul activității științifice a USM în anii 2000-2002". Rezumatele comunicărilor. „Științe filologice". Chișinău: CE USM, 2003, p. 35-36.
19. Aga-Sobol A. Unele echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *nepe-*. În: Conferința științifică internațională „Învățământul superior și cercetarea – piloni ai societății bazate pe cunoaștere", dedicată jubileului de 60 ani ai Universității de Stat din Moldova. Rezumatele comunicărilor. Științe socioumanistice. Chișinău: CEP USM, 2006, vol. I, p. 188-189.
20. Sobol A. Echivalente româneşti ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *при-*. În: Conferinţa ştiinţifică cu participare internaţională „Interferenţe universitare – integrare prin cercetare şi inovare". Rezumate ale comunicărilor. Ştiinţe umanistice. Chişinău: CEP USM, 2012, p. 265-267.
21. Sobol A. Exprimarea aspectualității în unele limbi slave. În Conferința științifică „Integrare prin cercetare și inovare". Rezumate ale comunicărilor. Chișinău: CEP USM, 2013, p. 132-134.
22. Sobol A. Echivalentele româneşti ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *воз-/вос.* În: Conferinţa ştiinţifică naţională cu participare internaţională. Chişinău: CEP USM, 2015, p. 123-126.

Note de curs /Suporturi de curs (aprobate de consiliul metodic, consiliul facultăţii)

23. Oglindă E., Sobol A. Lingvistică contrastiv-tipologică (Suport de curs). Chişinău: CEP USM, 2015. 160 p.

ADNOTARE

Sobol Aliona. Echivalente româneşti ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă (studiu contrastiv). Teză de doctor în filologie. Chişinău, 2019

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografie din 193 de titluri, trei anexe, 150 de pagini ale textului de bază. Rezultatele cercetării sunt publicate în 23 de lucrări ştiinţifice.

Cuvinte-cheie: Aktionsart, aspect verbal, aspectualitate, echivalent, limba română, limba rusă, model structural, prefix, procedee de traducere, tipologie, verb prefixal.

Domeniul de studiu: lingvistică contrastiv-tipologică, aspectologie, gramatică, traductologie.

Metodologia cercetării: în teză au fost utilizate: metoda confruntativ-contrastivă, procedeul de analiză contrastivă unidirecţională (limba rusă → limba română); metoda descriptivă; metoda analizei distribuţionale; observaţia; metoda statistică.

Scopul şi obiectivele lucrării: scopul îl constituie elaborarea tipologiei echivalentelor româneşti ale verbelor din limba rusă, derivate cu prefixe uzuale (*воз-/вос-, до-, за-, на-, от-, пере-, по-, под-, при-, про-*), ce dezvăluie caracterul desfăşurării acţiunii; identificarea celor mai frecvente procedee de traducere a verbelor prefixale din limba rusă; sistematizarea mijloacelor de redare a aspectualităţii în limba română. **Obiectivele** sunt: evidenţierea semnificaţiilor aspectuale ale verbelor prefixale din limba rusă; delimitarea modalităţilor de exprimare, în limba română, a acestor semnificaţii; reliefarea diferenţelor şi a similitudinilor de esenţă structurală a tipurilor de Aktionsart în limbile rusă şi română; stabilirea modelelor structurale, specifice echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale din limba rusă.

Noutatea şi originalitatea ştiinţifică a lucrării constau în elaborarea unui studiu contrastiv multiaspectual (semantic, lexico-gramatical, structural) al echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă; stabilirea procedeelor de traducere a acestor verbe în limba română, inclusiv în operele artistice; sistematizarea mijloacelor de denotare a aspectualităţii în limba română.

Problema ştiinţifică importantă soluţionată rezidă în elaborarea tipologiei echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă, ceea ce a contribuit la relevarea trăsăturilor semantice, lexico-gramaticale şi structurale ale echivalentelor româneşti, permiţând aplicarea rezultatelor obţinute în studiile ulterioare de lingvistică contrastiv-tipologică.

Semnificaţia teoretică a lucrării consistă în aprofundarea cercetării contrastive a limbilor rusă şi română privind sfera aspectualităţii; în stabilirea particularităţilor de ordin semantic, gramatical şi structural, proprii echivalentelor româneşti ale verbelor prefixale din limba rusă; în analiza materialelor ştiinţifice, ce abordează tema aspectualităţii; în sistematizarea mijloacelor de exprimare a aspectualităţii în limba română.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în posibilitatea aplicării rezultatelor investigaţiei la pregătirea filologilor, în cadrul cursurilor de lingvistică contrastivă şi tipologie lingvistică. Acest studiu poate fi util atât în procesul de predare a limbii ruse locutorilor de limba română şi viceversa, cât şi în practica de traducere din limba rusă în română şi invers. Rezultatele obţinute în cadrul studiului pot fi folosite şi în cercetarea ulterioară a caracterului funcţionării Aktionsartului în limbile rusă şi română.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice: rezultatele demersului ştiinţific, expuse în cadrul a 22 manifestări ştiinţifice, pot fi incluse într-un curs opţional de gramatică contrastivă a limbilor rusă şi română pentru studenţii facultăţilor de Litere ale unor instituţii de învăţământ superior din Moldova.

АННОТАЦИЯ

Собол Алёна. Румынские эквиваленты русских префиксальных глаголов (контрастивное исследование). Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук. Кишинёв, 2019

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 193 названий, три приложения, 150 страниц основного текста. Результаты исследования опубликованы в 23 научных работах.

Ключевые слова: акционсарт, вид глагола, аспектуальность, эквивалент, румынский, русский, структурная модель, префикс, приёмы перевода,типология, префиксальный глагол.

Область исследования: контрастивно-типологическая лингвистика, аспектология, грамматика, традуктология.

Методология исследования: в данной диссертации были использованы сравнительно-сопоставительный метод, в частности приём контрастивного однонаправленного анализа (русский язык → румынский язык); описательный метод; метод дистрибутивного анализа; метод наблюдения; статистический метод.

Цель и задачи диссертации: **цель**: разработать типологию румынских эквивалентов русских глаголов с наиболее распространёнными префиксами (*воз-/вос-, до-, за-, на-, от-, пере-, по-, под-, при-, про-*), указывающими на характер протекания действия; выявить наиболее часто используемые приёмы перевода русских префиксальных глаголов и систематизировать способы выражения аспектуальности в румынском языке. **Задачи**: выделение аспектуальных значений, свойственных русским приставочным глаголам; классификация средств перевода этих значений на румынский язык; определение сходства и различия типов акционсарта в русском и румынском языках; выявление структурных моделей румынских эквивалентов русских префиксальных глаголов.

Научная новизна и оригинальность заключается в разработке многостороннего контрастивного исследования (семантического, лексико-грамматического, структурного) румынских эквивалентов русских префиксальных глаголов, выражающих аспектуальные значения; уточнении приёмов перевода глаголов на румынский язык, в т.ч. в художественных произведениях; систематизации средств выражения аспектуальности в румынском языке.

Решаемая научная задача состоит в разработке типологии румынских эквивалентов русских префиксальных глаголов, выражающих аспектуальные значения, что способствовало уточнению их семантических, лексико-грамматических и структурных особенностей, позволяющих применять полученные результаты в будущих исследованиях по контрастивной лингвистике.

Теоретическая значимость работы заключается в углублении сопоставительного исследования русского и румынского языков в области аспектуальности; в определении семантических, грамматических и структурных особенностей румынских эквивалентов русских префиксальных глаголов; в анализе научных материалов, затрагивающих тему аспектуальности; в систематизации средств выражения аспектуальности в румынском языке.

Практическая значимость работы заключается в возможности применения результатов исследования при подготовке специалистов филологического профиля в курсах по контрастивной лингвистике, лингвистической типологии. Данная работа также может быть полезна как в процессе обучения русскому языку для румыноговорящих и наоборот, так и в практике перевода с русского языка на румынский и наоборот. Результаты, полученные в ходе исследования, могут быть использованы для дальнейшего изучения специфики функционирования акционсарта в русском и румынском языках.

Внедрение научных результатов: результаты исследования, представленые на 22 научных конференциях, могут быть включены в дополнительный курс по контрастивной грамматики русского и румынского языков для студентов филологических факультетов высших учебных заведений Молдовы.

ANNOTATION

Sobol Aliona. Romanian equivalents of the aspectual prefixal verbs from Russian (contrastive study). Ph thesis in Philology. Chisinau, 2019

Structure of Dissertation: introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, 193 titles of bibliography, 3 appendices, 150 pages of the basic text. Scientific results were published in 23 scientific works.

Key-words: Aktionsart, verbal aspect, aspectuality, equivalent, Romanian language, Russian language, structural model, prefix, translation methods, typology, prefixal verb.

Area of study: contrastive-typological linguistics, aspectology, grammar, traductology.

Research methodology: in this study the following procedures and methods were used: the confrontative-contrastive method, a process of unidirectional contrastive analysis (Russian language → Romanian language); the descriptive method; the method of the distributive analysis; the observation; the statistical method.

Purpose and objectives of the thesis: **the purpose** constitutes of the elaboration of the typology of the Romanian equivalents of the verbs from Russian language, derived with the most frequent prefixes (*воз-/вос-, до-, за-, на-, от-, пере-, по-, под-, при-, про-*); which indicate the development tone of actions; the identification of the most commonly utilized means of translation of the prefixal verbs from Russian language; the systematization of the means of communication of the aspectuality in Romanian language. **The objectives are**: to highlight the meanings of the prefixal verbs from Russian; to delimitate the means of expressing these meanings verbs; to point out the structural differences and similarities of the types of Aktionsart in Russian and Romanian language; to identify the structural models, specific for Romanian equivalents of the Russian prefixal verbs.

The scientific novelty and originality of the work consist of the elaboration of a multi-aspect contrastive study (semantic, lexico-grammatical, structural) of the Romanian equivalents of the prefixed verbs from Russian language; the specification of the means of translation of these verbs in Romanian language, artistic literature inclusive; the systematization of the means of expressing the aspectuality in Romanian.

The solved scientific problem consists of the elaboration of the typology of the Romanian equivalents of the aspectual prefixal Russian verbs, this contributed to the specification of the semantic, the lexico-grammatical and the structural features of the Romanian equivalents, allowing to apply the obtained results in the further research of contrastive-typological linguistics.

The theoretical significance of the work consists of an in-depth contrastive research of the Russian and Romanian languages regarding the domain of the aspectuality; of the establishment of the semantic, grammatical and structural chracteristics, specific for Romanian equivalents of the prefixal verbs from Russian; of the analysis of the scientific materials that treat the subject of aspectuality; of the sistematisation of the means of expressing the aspectuality in Romanian.

The applicative value of the work resides in the application of the research results in a future preparation of philologists, during the Contrastive Linguistic and Linguistic Tipology courses. This study can be useful both in the process of teaching Russian language to native Romanians and vice-versa, and in the translation from Russian to Romanian and vice-versa. The obtained results during this scientific study can be utilized in the future research of the functioning mechanism of the Aktionsart in Russian and Romanian.

The implementation of the scientific results: the results of the scientific study, exposed within the framework of 22 scientific manifestations, can be included in an optional contrastive grammar course of Russian and Romanian languages for Philology faculty students of higher education institutions in Moldova.

SOBOL ALIONA

ECHIVALENTE ROMÂNEŞTI ALE VERBELOR PREFIXALE ASPECTUALE DIN LIMBA RUSĂ (STUDIU CONTRASTIV)

621.01 LINGVISTICĂ GENERALĂ, FILOSOFIA LIMBAJULUI, PSIHOLINGVISTICĂ, LINGVISTICĂ INFORMATIZATĂ (LIMBA ROMÂNĂ)

Autoreferatul tezei de doctor în filologie

Aprobat spre tipar: 03.09.2019 Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset. Tiraj: 50 ex.
Coli de tipar: 2,0 Comanda nr. 75/19

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
Str. Al. Mateevici, 60, Chişinău, MD-2009, Republica Moldova